17

DISSERTATIO INAVGVRALIS
OECONOMICO-MEDICA
DE
SCABIE OVIVM,

QVAM,
DEO CLEMENTER JVVANTE,
CONSENTIENTE GRATIOSO MEDICORVM ORDINE,
PRÆSIDE
VIRO EXCELLENTISSIMO atque EXPERIENTISSIMO,
DOMINO
GEORGIO FRIDERICO SIGWART,
PHILOS. ET MED. DOCT. CHIRVRG. ET ANAT. P. P. O.
MEDIC. AVLIC. WIRT. FACVLT. MED. SEN.
EJVSDEMQVE
h. t. DECANO SPECTATISSIMO,
PRÆCEPTORE SVO ET PATRONO ÆTERNVM PIE COLENDO,
PRO DOCTORIS GRADV
D. DEC. A. MDCCLXIII.
H. L. Q. C.
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBJICIT
AVCTOR RESPONDENS
CHRISTIANVS THEOPHILVS REVSS,
Sulzensis.

Tubingæ LITTERIS SIGMVNDI.

R. H. Herz

PRÆFATIO.

Medicina quidem ſpeciatim circa humanum corpus ejusque ſanitatem, generatim tamen circa œconomiam, brutorum quoque, animalem verſatur; nec indignum eſt Medico, morbos, quibus iſta obnoxia ſunt, perſpectos, rectamque illis medendi rationem exploratam habere, quamvis ſint, qui talia ad veterinarios ſolummodo ſpectare, & Medicum tantum non dedecere arbitrantur.

Vti Zootomia haud exiguam lucem cognitioni corporis humani affundit; ita & tam quoad Pathologiam, quam medendi rationem, inter hominum & brutorum corpora magna intercedit analogia. Inde eſt, quod *Collegia*, quæ vocant, *ſanitatis*, eam quoque in rem curas & cogitationes ſuas convertunt, ut ſaluti hominum non ſolum, ſed brutorum quoque vitæ & ſanitati proſpiciant, & ſi qua lues graſſari cœperit, ſtragem inde imminentem, quantum fieri poteſt, avertant.

Inter varia illa pecorum genera, quibus ad victum & amictum utimur, haud infimum locum lanigeri tenent greges. Vna enim Wirtembergia nostra bis centum millia ovium alit. Tanto major ergo morborum, qui illos infestant; & detrimenti inde redundantis, habenda est ratio. Omnium vero & frequentissimum & perniciosissimum malorum genus *fœda scabies* est. Vix annum præterire videas, quin infesta hæc lues unum alterumve gregem in Ducatu nostro invadat.

Procul dubio nullo non tempore, vel insciis Magistratibus, varii generis remedia, ad malum hoc, hactenus immedicabile fere habitum, depellendum adhibita sunt.

Factum inde est, ut leges ipsæ, publicæ quoque, scabie infectos greges, ne malum latius serperet, ex terris nostris expellerent, & ovium ejusmodi unius anni spatio, octo, decem, quindecim millia, insigni certe civium detrimento, educerentur, à Rheni accolis, vilitate pretii allectis, avide exceptarum.

Excitavit hoc Serenissimi Ducis nostri, subditorum salutem summo studio procurantis, vigilantiam, ut à Poliatris haud paucis morbi hujus indolem solicitius investigari, & vel consilia, vel remedia, si quæ ipsis innotuerint, cum Collegio Sanitatis communicari, annis proxime elapsis clementissime juberet. Ex eo tempore, publice jam proposito hoc problemate, haud paucis in locis, in gregibus scabiosis hunc in finem asservatis, experimenta complura publica auctoritate instituta sunt. Quæ consilia & remedia quum *Parens Optimus*, Collegio, cui Sanitatis cura indulgentissime demandata est, adscriptus, mihi aperuisset, suorumque ipsius Experimentorum compotem me fecisset, excitatus & ipse sum, ad meditationes

tiones meas qualescunque eam in rem dirigendas. Tandem vero, re penitius pervestigata, cum *Disputatio Inauguralis* conscribenda esset, in Themate isto diligentius elaborando, haud male operam me collocaturum esse speravi.

Quod DEVS O. M. bene vertat!

§. I.

Secundum observationes opilionum Scabiei suspicionem movent oves, quæ loco cuicunque idoneo, arboribus, parietibus &c. sese affricant, pedibus calcitrant, lanam morsu intricant, sicque pruriginem produnt. Lana matutino rore madefacta, eo in loco, ubi scabies subtus latet, celerius quam in reliquis partibus, ad siccitatem redit, aperto indicio, extantiorem ibi caloris gradum adesse.

§. II. Lanâ diductâ, in conspectum veniunt maculæ & squamulæ hispidæ, siccæ, distinctæ, ex albo flavescentes, incipiente scabie vix lentis vel crucigeri magnitudinem æquantes, cuti intime adhærentes, quibus abrasis cutis ipsa subtus rubella apparet, eâque vel leviter cultro sauciata, subflavus, pinguiusculus liquor exstillat, squamarum procul dubio, quas dicunt vernac. (wachsmäßige Rusen) origo. Hæ temporis tractu in majorem subinde crassitiem & latitudinem sese extendunt, crustas formant, ita tamen, ut in cute deprehendas loca intermedia, nullo contaminata vitio. Certum eruptionis locum in corpore non habent, sæpius tamen in dorso & corporis parte posteriore versus caudam primum erumpunt, tum latera, regionem abdominis & colli occupant, ut præter ubera, & internam scapularum femorumque superficiem, nulla corporis pars eis obnoxia non sit. Lana sponte non excidit, evellitur vero quandoque, vel fricando sæpe, vel morsu scalpendo; tum super crustas lana subnascitur, pilorum instar tenuis,

nuis, rigida, quam vocant, Spizhaare. Cæterum oves præter inquietudinem & pruriginem hactenus nulla ægritudinis signa præ se ferunt, immo bene pastæ, corporis incrementum & saginationem admittunt.

§. III. In augmento morbi, quo squamæ ad majorem crassitiem & latitudinem pervenerunt, color cutis antea rubellus, in albidiorem mutatur, eademque sicciorem, hispidiorem, duriusculam, & quasi callosam tactui sese offert. Ac jam quidem ob continuam inquietudinem & pruriginem gracilescere oves, & insigni quodam torpore affici animadvertes. Si quando colli regionem occupat scabies, ex nimia pellis duritie & callositate capitis flexio difficilior redditur. Hæc fere præcipua hujus morbi signa dixeris.

§. IV. Vt vero interior quoque cutis & viscerum detegeretur conditio, necabantur oves nonnullæ, haud infimo scabiei gradu infectæ. Pelle detracta, inventum est, quod callositas pergaminea quasi, & dimidium adeo pollicem crassitie æquans, ad membranam adiposam usque, adeoque per totam cutis substantiam penetraverit. Porro in tela cellulosa exigua quantitas sanguinis extravasati, vasa sanguinea cutis internæ infarcta, puncta præterea & stigmata, quæ vel leviter incisa sanguinem fundebant, comparuerunt. Cutis insuper ipsa dissecta parva exhibebat corpuscula granulata, quæ obstructæ & tumidæ glandulæ subcutaneæ esse, dictamque cutis callositatem efficere videbantur. Sanguis, è vasis majoribus emissus, naturali similis, & partes musculosæ, æque ac viscera medii infimique ventris labis nullius suspectæ erant. *)

Addi

*) Ellis contra Promtuar. Hamburg. Tom. V. p. 122 — 127. labem putridam & purulentam hepatis cum scabie conjunctam esse, asseverat. Errorem autem in translatione germanica commissum esse, clare detegitur à Schrebero in Sammlungen oeconom. Wissenschaften, quod Ellis non de Scabie, sed de labe hepatis & pulmonum agat.

Addi denique meretur & hæc obſervatio, quod eæ pellis partes, quibus calloſitatem induxit ſcabies, ordinariam coriariorum laborem non admittant.

§. V. Phænomena fuſius hucusque recenſita, communi Obſervatorum teſtimonio in Wirtembergia noſtra frequentiſſime occurrunt, & illius Scabiei ſigna conſtituunt, quæ omnium conſenſu vocatur *Scabies ſicca.*

§. VI. Innotuit vero & alia ſcabiei ſpecies, quæ *humida* dicitur. Præter ſigna generalia §. 1. jam deſcripta hæc ſibi hoc proprium habet, quod ſub cruſta plerumque craſſiore, ſi abraditur, liquor coloris modo flavi, modoårideſcentis contineatur, quandoque tam ſpiſſus, ut expreſſus foraminulum poſt ſe relinquat. Præter cruſtas autem paſſim etiam obſervantur puſtulæ parvæ, ſero acri in externa cutis ſuperficie repletæ, quod facta frictione exſtillat, ut lana inde madefiat. Sub cruſta ſcabioſa cutis coloris lividi, quaſi ſugillati, ejusque craſſities, pro morbi incremento aucta, ſi cultro inciditur, ichorem flaviuſculum plorans comparet. Muſculoſæ partes in diſſectis ovibus pariter, uti omnia reliqua viſcera, ſanæ deprehendebantur.

§. VII. Neque hæc ſpecies certum eruptionis locum obtinet, ſæpius tamen à dorſo, & colli regione incipit. Lanæ defluvium poſt aliquot menſes in locis affectis ſponte ſuccedere ſolet. Incrementum mali celerius in hac, quam in ſicca ſcabie eſſe ſolet.

§. VIII. Patet ex ſupra dictis, intercedere quidem inter utramque ſcabiei ſpeciem differentiam; at plurima tamen Symptomata eſſe communia, quibus annumerari adhuc maxime meretur illud, & notiſſimum & infenſiſſimum, quod ſcabies tam ſicca, quam humida, ſit contagioſa.

§. IX. Diſtinctio inter humidam & ſiccam eandem rationem habere non videtur, quam ſcabies hominum *benigna*, utpote quæ diverſitate tantum ſubjectorum nititur, quum, ſuppoſito eodem contagio, humida in habitum corporis ſpongioſum, ſicca in habitum corporis ſtrictiorem, adeoque in tempera-

peramenta & ætates iisdem respondentia potius cadat. De ovibus contra experientia annorum proxime elapsorum docuit, in uno eodemque grege, quem invasit scabies, oves non promiscue vel humidâ vel sicca laborare, sed vel siccam, vel humidam tantum pati. Non ergo utriusque scabiei fermentum pro uno eodemque, sed utrumque propriæ indolis habendum esse videtur.

§. X. Si comparationem instituere lubeat inter morbos ovium & hominum, multum similitudinis deprehenditur inter scabiem ovium, siccam inprimis, & a) scabiem ferinam hominum, quam Frider. HOFFMANNUS, Med. System. Tom. IV. P. V. p. 187. ita describit. "Est squamosa atque crustosa, post cuticulæ vel escharæ abrasionem, stigmata sub cute cruenta relinquens, accedente calore dolorificum & vix tolerandum adfert pruritum" &c. b) Impetiginem Plinii, de qua Excell. D. Prof. OETINGERI in Dissert. de Achorum insitione §. 12. verba hæc sunt. "Est modo siccior, modo humidior, format callosas in cute durities, in excoriationes, & tandem escharas siccas desinentes; serpit longe lateque; & si confricatur, serum acre paucum manat" &c. Comparatio hæc posterior inprimis partis capillatæ cum pelle lanifera non male fieri videtur.

§. XI. Non nullius momenti, therapevtico inprimis respectu, est utriusque scabiei divisio in *incipientem* & *inveteratam*.

§. XII. Si quæ aliæ adhuc scabiei varietates in regionibus præsertim nostrâ calidioribus occurrant, qualis v. g. pustulis viridescentibus, magis virulentis narratur, jam iis quidem non moramur, cum ea saltim scabies in disquisitionem nostram cadat, quæ in terris nostris obvia est.

§. XIII. Minus vero præterire licet, quod subinde etiam apud nos cutis quidam morbus observetur, qui non satis peritis facile imponere, & scabiem mentiri solet. Accidit nempe, ut maculetur ovium cutis squamis albescentibus, furfuraceis, in regione dorsi & pectoris potissimum. Differunt autem

tem à verâ ovium ſcabie in eo, quod contrectatæ doloris magis quam pruriginis ſenſationem prodere videantur oves. Sub ſquamis iſtis cutis ſanæ ſimilis eſt, & calloſitatis expers, ſi excipias leves quandoque fiſſuras, ſublana conglomerata conſpicuas. Modo dicta vero cutis inquinamenta neque ſerpunt, neque contagium ſecum ferunt; ſed oborta ſicca & calida aëris temperie ſponte iterum evaneſcunt. Ex diuturna pluvia, & pulvere, æſtivo tempore cuti copioſe illapſo originem ducere putantur, & germanico Idiomate Regenfäule, Regenraude, appellantur.

§. XIV. Innotuit proximo autumno & alius quidam cutis morbus, noſtris quidem ovibus alias rarior, quem, ob convenientiam cum variolis hominum, non immerito variolas ovium, Schafpocken, appellaveris. Obſervabantur oves languore, anorexia, & decremento virium corripi, erumpentibus poſt aliquot dies, in capite, ſuper frontem, juxta aures & ſcapulas, exanthematibus rubentibus, ſeſe in puſtulas, crucigeri magnitudine, ſenſim ſenſimque elevantibus, ſuppurantibus, quæ ſpatio aliquot hebdomadum, exſiccatæ ſquamas relinquebant, poſt aliquot dies deciduas, relictis maculis in cute lævibus. Reliquæ corporis partes ab effloreſcentiis manſerunt immunes. Ex grege, centum & octoginta ovibus conſtante, ſexaginta dicto morbo laborarunt, decem perierunt, reliquæ partim avtocratia naturæ, partim ſub uſu pulveris ex tribus partibus Rad. Enulæ. Flor. Sulphur. una, cum ſale dati evaſerunt. Variolarum itaque ovium morbus à ſcabie in eo differt; quod ille 1) ſit morbus pòtius acutus, quam chronicus, & brevi tempore exitum vel felicem, vel quandoque lethalem habeat. 2) Quod cruſtæ, non tam ex ulceratione chronica, quam inflammatione & ſuppuratione ortæ, ſponte decidant. Vtrum deſcriptus hic morbus epidemica ſuîum ratione, ex injuria tempeſtatis, vel pabuli noxa; an etiam per modum contagii, pluribus eodem tempore communis factus ſit, determinare non auſim. Memoratu digna extat obſervatio de variolis ovium in Schreberi Sammlung Oeconom. Wiſſenſchaften.

ſen. P. I. p. 122. quæ oves inſtinctu naturali in ſiliquis immaturis piperis Indici, (fructu rubro, pendulo, longiſſimo) inveniſſe docet.

§. XV. Provenit ſcabies in ovibus junioribus æque ac vetuſtioribus, utriusque ſexus, idque nullo non anni tempore; edocuerunt tamen obſervationes, annis elapſis factæ, plurimos greges, autumnali maxime tempore, & per hyemem usque ad vernum tempus eâ laboraſſe.

§. XVI. Inquirentibus in cauſas ſcabiem producentes ingentem earum farraginem allegare norunt opiliones. Perſuadent ſibi, originem deberi inſectis variis, pediculis, quin dumetorum aculeis vulnuſcula excitantibus. Accuſant inſuper pecorum aliorum, ut: Suum, anſerum in eadem ſtabula vel paſcua admiſſionem, excrementa gallinarum, equorum, urinas hominum, &c. opinantes, ſordes quascunque ovibus, munditiei aſſuetis, eſſe infeſtas. Culpam quoque conjiciunt in rores nocivos. At vero pleraque ex recenſitis fundamento carere, & non niſi præjudiciis niti videntur.

§. XVII. Majori ſine dubio cauſarum prædiſponentium locum tuentur:

a) Pluvioſa frigido-humida, autumnali maxime tempore (confer. §. 15.) invaleſcens tempeſtas.

b) Æſtate, paſcua in locis planis, udis, paludoſis, umbroſis, inprimis ſi accedit, ut ſale debito oves defraudentur: Hyeme pabulum manu adeo avara datum, ut macie fere contabeſcant, & omni pinguedine exuantur; Vnde nomen: Hunger-raude. De duplici hac cauſa mentionem potiſſimum agitat Ellis in Promtuario Hamburg. Tom. V. Part. II. p. 114 — 142.

Quantum enim à ſe invicem diſtent plantæ, terræ nutricis diverſitate, & temporis ac tempeſtatis varietate; vel uvido, paluſtri ſolo prognatæ, quo inprimis tempore ſuccis abundant aquoſis, liquidis, ſalinis, vel montanis ortæ locis, quæ, poſtquam æſtatis expertæ fervores ſunt, difflata aqua, ſpiritu & ſale, pingui præcipue oleo ſcatent: egregie illuſtratur Boerhav. Elem. Chym. Tom. II. pag. XI.

c) Nec

c) Nec sine damno fieri potest, quin oves hyemali tempore, ubi per noctes stabulis humidis, angustis detentæ, interdiu frigori intenso exponuntur, à subitanea aëris calidi in frigidum mutatione, transspirationis suppressionem experiantur.

§ XVIII. Omnium vero certissima originis & frequentissima propagationis scabiei causa est contagium, ita ut in tritum abierit proverbium:

Grex totus in agris
Vnius scabie cadit. &c.

Ein räudig Schaaf steckt die ganze Heerde an.

Ea autem indoles ipsius est contagii, ut inde propagetur scabies quandoque lente, & indicia tantum exigua scabiosæ eruptionis diu quasi persistere possint, sensim sensimque unam duntaxat alteramve ovem invadendo; quandoque vero tam celeriter irruat, ut brevi tempore fere totum gregem infectum videas. Modus inficiendi non difficilis est conceptu: Oves quippe confertim in stabulis & præsepiis aggregatæ sese mutuo contingunt, scabiosæ variis locis se affricando, §. 1. non nihil materiæ scabiosæ deponunt, quem eundem sana deinceps petens, virus in se quoque recipit. Fieri autem potest, ut communicatum fermentum scabiosum per plures adhuc dies in cute delitescat, priusquam prorumpat, & scabiei forma in conspectum veniat. Veritatem hujus asserti probat casus à Viro quodam attento & fide digno mihi relatus: Inspexit ille ovem quandam scabiosam, locumque affectum unguibus fortiter contrectavit; facto per duo milliaria itinere, aliam sanam alius gregis illotis iisdem digitis & unguibus improvide tetigit, quatuordecim diebus post eo ipso antea tacto loco scabiem exortam expertus est. Analogum effectum variolosum comprobat fermentum, utpote quod, facto vulnusculo, cuti hominis, ad istud recipiendum idonei, immissum, post septem plerumque dies variolas demum gignit.

§. XIX. Observationes annis proxime elapsis factæ certiores nos reddiderunt, agnos multos scabiosarum matrum,

neque ſugendo eas, neque contrectando, morbi hujus factos eſſe participes, adeoque virus ſcabioſum mediante lacte aut non communicatum, aut digeſtionibus & functionibus naturalibus agnorum immutatum, noxiaque qualitate exutum fuiſſe.

§. XX. Explanatis jam, quæ attenta obſervatione collegimus, ſignis diagnoſticis & cauſis antecedentibus, remotis, non difficile erit, proximam morbi cauſam eruere, ut intelligamus, quæ mutationes in œconomia animali accidant, quibus morbus ipſe gignatur. Cutem in hoc morbi genere potiſſimum affici & depravari ex §. 2—4. 6. patet. Ante omnia ergo ea, quæ de ipſius ſtructura & functione Phyſiologi tradunt, hic repetenda ſunt. Vid. BOERHAV. inſtit. med. p. 199. cum HALLERI prælect. in ejusdem Inſtitut. Tom. III. p. 505. ſeqq. Sufficiat nobis allegaſſe, quod contexta ſit a) ex arteriolis ſanguiferis & lymphaticis, humorem tenuem, odorum, ſalſum, exhalantibus. b) Venulis pariter ſanguineis & lymphaticis patentibus, inhalantibus, revehentibus. c) Meatibus unctuoſis, qui pinguia exhalant, cuti leniendæ idonea, & quæ colligi, ſtagnare, & in paſtam abire poſſunt. d) Glandulis in parte interiori cutis, miliaribus, per vaſcula emiſſaria humores excrementitios ſudantibus, ex quibus, vel folliculis pinguedini interpoſitis, uti maxima pars pilorum, ſic veroſimiliter lana provenit. e) Nervulis, qui quoad partem medullarem ſenſibilitatem, quoad involucrum exterius epidermidem, & ſtamina alius generis pilorum, neſcio an etiam lanæ, dare creduntur. Cujus ſtructuræ beneficio cutis organum conſtituit, & transſpirationis humorum tenuiorum, aquoſo - ſalſorum excrementitiorum, & copioſæ depoſitionis humorum laudabilium, lanæ incremento dicatorum.

§. XXI. Quod ſi ergo contingit, ut ex alimentis crudioribus, auſteris, acidis, minus digeſtis, parum oleoſis, accumulentur humores vitioſi, ſeroſo - lymphatici, ſalſi, §. XVII. humido - frigida inſuper tempeſtate diuturna accedente, depuratio ab emunctorio cutis exſpectanda, minus libere ſuccedat, tum humores illi peccantes, lege œconomiæ animalis, ad cutem

tem pulsi, in vasis supra dictis sanguineis, lymphaticis, meatibus unctuosis & glandulis subcutaneis, collectiones, stases, obstructiones, infarctus producunt. Sicque *causam* concipimus mali, de quo agimus, *proximam.* Humores illi, naturali circulo destituti, stagnantes, partim quiete, & motu intestino, sponte in corruptionem tendunt; partim viribus corporis vitalibus contra eosdem insurgentibus, scirrhescentiam, suppurationem, exulcerationem, staminum solidorum tenellorum destructionem, liquidorum exstillationem, sicque squamarum eschararumque formationem gignunt, & *morbum ipsum ex causa interna* ortum ita conspicuum reddunt.

§. XXII. Materia ulcerata in escharas exsiccata singulari attentione digna est. Non habemus hic simplex pus, aliâs laudabile dictum, quale inflammationes partium sanguinearum insequi solet; neque simplicem ulcerationem, qualis e. g. cantharidibus excitatur, sed habemus humorum corruptionem plane singularem, quæ per quadruplicis humoris concursum, sanguinis nimirum, seri excrementitii, lymphæ nutritiæ, & pinguis unctuosi, de putrida & rancida æque, ac acri, & salsa qualitate participat.

Neque vero materia scabiosa formaliter, si ita loqui licet, in humorum massa præexstitit, sed in cute demum nascitur.

§. XXIII. Semel autem nata, mira sese propagandi prædita est efficacia, humores in sanis quoque ovibus in sui naturam mutandi, & cuti earum simile vitium affricandi. Hoc enim modo datur *scabies à causa externa*, quæ frequentior esse solet, quam illa à causâ interna oriunda, adeo ut opiliones, obortâ in grege scabie, tantum non semper accusent contagium, ab ove gregi aliunde additâ inductum.

§. XXIV. Admiranda certe & imperscrutabilis est subtilitas, & virtus materiæ contagiosæ. Quis crederet, filum pure varioloso imbutum, exsiccatum, post plurium mensium intervallum, immutatam adhuc servare virtutem propriam, mole quamvis parca, subjecto idoneo applicatum, variolas excitandi? Equidem non auderem, materiæ scabiosæ qualitatem

ſecundum chymica principia determinare, illudque cum Maur. HOFFMANNO vel acidum, ſalſo-muriaticum, vel ſal volatile, acre appellare. Nec indoles contagii ſatis explicata dari poteſt, licet ob potentiam ſeſe propagantem, & humores alios ſibi aſſimilandi, quam experimur, vel fermentali, vel plantarum ſeminali analogam dixeris. Exerit virtutem tam inſignem virus ſcabioſum, varioloſum &c. non in corpore mortuo, ſed vivo, ſenſatione acutiſſima prædito, cui lege Creatoris non poſſunt non proportionati reſpondere motus in corpore.

§. XXV. *Symptomatum* enumerationi eo magis ſuperſedere licet, quo explicatius jam ſub ſignorum recenſione indicata ſunt.

§. XXVI. Quoad *Prognoſin*, præter ea, quæ in hiſtoria morbi jam continentur, docuerunt obſervationes, ſcabiem raro quidem noſtris ovibus eſſe lethalem, reſtitutionem tamen ſanitatis, eamque inprimis conſtantem, multum difficultatis habere. Lana miaſmatis tenax, quam non deponere poſſunt oves, uti quidem homines veſtes, prima eruptionis indicia ſæpe occultat, ſicque efficit, ut principiis non obſtando, ſero ſæpe medicina paretur. Inveteratam autem ſcabiem ſanationi magis reſiſtere quam recentem, ratio & experientia confirmant. Accidit aliquoties, ut per hyemem manu nimis avara, & in ſtabulis frigidioribus paſtæ oves, partim hyeme, partim ſubſequente vere, pabuli penuria emaciatæ, & viribus exhauſtæ, non nullæ interierint. Neſcio, utrum à ſcabie, an potius cum ſcabie?

§. XXVII. Præcipua jam, & maximâ diſquiſitione digna eſt quæſtio, an, & qua ratione deſcripta fœda & contagioſa ſcabies tam præcaveri, quam ſanari poſſit? Præſervationem niti evitatione cauſarum antecedentium, per ſe clarum eſt. Conſilii ergo eſt, vi §. 17. n. a. quo minus tempeſtatis humido-frigidæ injurias pecudi, quæ per totam æſtatem ſub dio detinetur, effugere licet, ut eo magis curæ cordique ſit opilionibus: 1.) Paſcua quantum fieri poteſt, ſicca, aprica, montoſa, §. 17. n. b.

n b. eligere. 2.) Debitis temporibus largam salis præbitionem non negligere. *) 3.) Denegata aquatio ab illustr. *de* JUSTI Oeconom. Schriften T. II. p. 455. contra præjudicatam opilionum opinionem, tanquam causa multorum morborum, speciatim scabiei, accusatur, non solum quia defectus potus sufficientis digestioni, circulationi, & secretionibus impedimento est, sed & quia sic tempestate calida sitis accenditur, qua oves ad aquas vel paludosas vel putridas, si forsan in eas incidunt, hauriendas impelluntur; hinc ovibus æstate quoque aquarum vivarum vel fluviatilium copiam quotidie faciendam suadet, quibus instinctus ad bibendum, si quis fuerit, expleatur. 4.) Circumspectio omnis adhibeatur necesse est, circa translationem ovium ex uno grege suspecto in alterum sanum. 5.) Observatio in grege, opilionum curæ demandato, unius alteriusve ovis fricatu vel scalptu, in cutem earundem accurate inquirant, & primo quoque tempore suspectas solicite separent à sanis, hasque contagii periculo sic eximant. ELLIS l. c. p. 131. describit unguentum, in regione quadam Angliæ præfrigida, & frequentioribus pluviis obnoxia, usitatum, ex pice liquida, adipe, & sale comm. invicem liquatis constans, quo, tonsâ ovibus lana, totam cutis su-

*) Conf. Phisical. oeconom. Auszüge: „In Schweden bestehet die Hauptsorge, die Gesundheit der Schaafe zu erhalten, in Vermeidung der Feuchtigkeit. Das Salz ist auf allerley Weise ihre vornehmste Arzney.„ Idem confirmat *Schreber* in den Samml. oeconom. Wissensch. P. I. p. 114. It. Leipziger oecon. Nachrichten T. II. p. 205. Der Raude bey den Schaafen kommt man zuvor, und heylt sie auch wohl, wann man die Schaafe auf andere Wayde treibet, sonderlich wo Genst, oder Pfriemenkraut, Senf, Thymian, u. d. g. wachsen. Manche geben den Schaafen monatlich ein oder etliche mal Seesalz, das beste aber ist, wann man sie trocken hält, und ihnen trockenes Futter gibt, dann die Raude rührt meistens von nasser Wayde her.

Addit D. *Schreber* l. c. p. 360. Ich habe die reine Tabacasche für die Schaafe, und sonderlich für das sogenannte Schmier-Vieh ungemein gut befunden, wann sie jezuweilen, und in mäßiger Quantität mit unter das Salz, so sie zu lecken bekommen, gemengt wird. Das Salz von dieser Asche befördert nicht allein die Dauung besser, sondern reiniget auch das Blut mehr, als das bloße Kuchensalz.

ſuperficiem inungere ſolent, annuæ à ſcabie præſervationis ſcopo. Alibi eodem, p. 132. referente, oves dicto tempore, aqua ſalis communis fortiter fricant, ad cutem contra morbos muniendam, quin & melioris lanæ generationem procurandam. Quid alterutrum horum valeat, experientia noſtrates deſtituit. Salivam quoque credulo poſſet movere mentio l. c. p. 125. ſucci cujusdam evporiſti, tanquam præſervativi certi, ab Autore vero pro arcano habiti. An, & quales dantur herbæ, quæ paſcua quorundam locorum, in quibus oves poſt hominum memoriam à morbis cutis fuerunt immunes, præſtant adeo ſalubria? An potius experientia fallax? Res ad minimum ulteriori attentione digna.

§. XXVIII. Morbus ipſe præſens perſpectis, ejusdem indole, cauſis, & effectibus, indicat mutationes ſequentes in corpore ſcabioſo eſſe faciendas:

a) Humores excrementitii abundantes ſunt corrigendi, evaçuandi, earumque congeſtio nimia ad cutem tendens avertenda.

b) Staſes, obſtructiones & ſcirrheſcentiæ reſolvendæ.

c) Fermentum ipſum ſcabioſum, ſive ex cauſa interna productum, ſive extus communicatum, vel corrigendum vel eliminandum.

d) Eſcharæ & ſquamæ ad ſeceſſionem promovendæ.

e) Vlcerationes mundificandæ & conſolidandæ, ſicque cutis functio ſecretoria & excretoria reſtituenda.

§. XXIX. Neque tamen ſingulis indicationibus ſingula opponere medicamenta intendimus: Eſſet enim optimum id indicatum, quod vel unicum pluribus, vel omnibus ſimul ſatisfaceret, idque quo certius, citius, tutius, quo viliori pretio comparandum, facilius applicandum, eo eſſet convenientius atque exoptatius.

§. XXX. Copia potius quam inopia laboramus remediorum, ex larga ſuppellectile pharmacevtica, quæ dictis indicationibus in homine quidem ſatisfaciunt; nec defui colligere, quæ hucusque conſilii loco à variis in medium prolata fuerunt.

§. XXXI.

§. XXXI. Sunt, qui commendant *interne* crocum metallorum, quo alias veterinarii ſcopo purgandi utuntur Antimonium pulveriſatum cum ſale; fuliginem cum ſale. Alii Herbam Sabinæ; ova formicarum cum ſale; ſulphur caball. In Saxonia Vinariæ in uſu eſt paſtoribus ovium pulvis ex Antimonii crudi, Tartari, & Nitri ana part. æqual. detonatis. Præſcribunt alii Rad. Enulæ, Bryoniæ, Gentianæ, Lapathi acuti, Herb. abſinthii, Tanaceti, Fumariæ, Bacc. Lauri, Juniperi Fol. Nicotianæ. &c.

§. XXXII. De *externis* iterum multa memorantur, partim pro lotionibus, partim pro inunctionibus. Sunt, qui ſuadent Decoct. Rad. Colchici, Ariſtolochiæ, Lapathi acuti, herb. Perſicariæ, Sabinæ, Saponariæ, ſulphur cum lixivio cinerum quernorum. Vel & ejusmodi Decoctionibus addunt Herb. Nicotianæ, Alumen, viride æris, acetum vini, picem liquidam, Aquam calc. v. Alii potius mercurium vivum aqua forti ſolutum, & aqua calc. v. diluere ſuadent, vel mercurium ſublimat. corroſ. aqua plantaginis ſolutum, lapidem medicamentoſum Crollii, aqua ſolutum. Forma Vnguenti aliis videtur efficacius unguentum Enulæ cum mercurio vel dulci, vel præcipitato albo, rubro, mixtum. Aliis Axungia cum vitriolo & ſulphure placet, ut plura taceam.

§. XXXIII. Non difficile eſſet, ex enumeratis, quibus multa adhuc addi poſſent, ſecundum regulas therapevticas, tam pro interno, quam externo uſu, varias concinnare formulas, quæ, quatenus per analogiam ab hominibus ad bruta concludere licet, ſalutarem ſponderent effectum. Hac vice adducam ſaltim ea, quibuscum Experimenta ſunt inſtituta.

§. XXXIV. Jubebatur dari ſingulis ovibus, ſcabie ſicca laborantibus 1) Pulvis ex Rad. Jalapp. ℈j Antimoni. crud. ℈ß. Mercur. dulc. gran. iij. cum paſta farinacea in bolum redactus, alternis diebus ovium faucibus intrudendus, & per aliquot menſes continuandus. Simul autem

2) Rec. Herb. Nicot. ℥ij
Ciner. clavellat.
Sulph. pulveriſ. ana ℥ij.

M. Decoq. aquæ f. q. ad reman. colat. Mj. Quod Decoctum locis ſcabioſis quotidie bis ferve applicandum erat. Accidit autem hyemali tempore medicationis initio facto, quum oves, methodo non ſuadente, tonderentur, nec præſentaneus medicamentorum effectus ſeſe exſereret, quin potius aliæ interirent, ut ovium Poſſeſſores, uſus interni pertæſi, ſoli externorum uſui poſthac inſiſterent, quo tandem nonnullæ ſanitati lente reſtitutæ fuerunt. Nihilominus diffiſi ii, ad quos pertinebant oves, easdem peregre vendiderunt. Hoc itaque Experimentum deſiderio noſtro nondum ſatisfacit.

§. XXXV. Ne vero multæ recenſioni remediorum dubiorum, quæ jactuoſe non nunquam circumferuntur, diu immorer, illa potius memoratu digna arbitror, quæ à longis retro annis, iterato uſu, vel clanculum facto, comprobata, & à Viris probis ac peritis *Collegio Sanitatis* declarata fuerunt. Bigam intelligo topicorum, Vnguenti nimirum & Decocti, quæ, licet compoſitio eorum ab Autoribus tum temporis celaretur, digna tamen judicavit *Colleg. Sanit.* ut eorum applicatio graviter mandaretur, & Poliatris accurata effectus ſecuturi injungeretur obſervatio. Quo facto, intra biennium duodecim circiter ovium greges, iique partim numeroſi, ſicca ſcabie, unicus humida, infecti, experimentis ſunt ſubjecti.

§. XXXVI. Relationes de modo applicationis, & ſubſequente effectu utriusque Medicamenti huc redeunt. Separantur ſolicite omnes oves ſcabioſæ deprehenſæ à ſanis, ſeorſimque ſervantur. Indagantur tum, quotquot reperire licet, omnes ſcabioſi loci, ibidemque vel diducitur lana, vel extirpatur, ut commoda fieri poſſit applicatio; Latere fortiter fricatur & ſaucia quaſi redditur cutis, ſicque vel Vnguenti, vel Decocti ſufficiens portio probe infricatur. Inſequentibus diebus examinantur oves, annon nova acceſſerit eruptio, vel occulti quidam manſerint loci, qui dein pari modo infricantur. Quo facto, tribus quatuorve præterlapſis diebus, cruſtoſæ iſtæ ſquamæ dehiſcunt, in lanam elevantur, cute licet hucusque calloſa, ſenſim vero diſcedunt eſcharæ, ipſaque cutis calloſitatem quo-

que amittit, munda redditur, & reliquis qualitatibus ſpatio octo, decemve dierum ordinarie ſanæ iterum ſimilis apparet. Quodſi ſanatio in iisdem locis paulo lentius ſuccedere videatur, lotio vel inunctio ſecunda vice repetitur, quæ vero raro eſt neceſſaria.

§. XXXVII. Notandum etiam eſt, quod Autores Vnguenti interne ſimul ſcopo ſanguinem purificandi ſuadeant unicornu uſtum & oſtrearum Cochleas uſt. ana Mp. ij. cum ſesquimodio ſalis miſcere, & gregi trecentarum ovium pro linctu quovis octiduo, quin & triduo vel biduo exhibere. In plurimis vero gregibus experimenta, ſine dicto pulvere terreo-alcalino, eodem cum effectu jam deſcripto, facta ſunt.

§. XXXVIII. Vtcunque vero brevi tempore maculæ ſcabioſæ, facta vel per Vnguentum, vel Decoctum, ſingularum perfricatione ſanentur, ſanatio tamen univerſi gregis non tam cito abſolvitur. Lento enim quandoque gradu provenit malum, & pluribus in locis ejusdem ovis, & pluribus in ovibus ſucceſſive propullulans. Opus vero eſt attentione, & cura per duos tresve menſes continuos habenda, quo intervallo identidem perquirendæ ſunt oves, & eruptionibus, ſi quæ contigerint, novis repetenda infricatio, usque dum Sanitas confirmata videatur; de qua prudentes poſt tonſuram demum, ubi pellis denudata oculis clare patet, ſe certiores faciunt. Quin damno cautiores facti omnem ſolicitudinem prius non abjiciunt, nec ſanatas cum ſanis congregare audent, quam proxime inſequens & vernum & autumnale tempus, (utrumque enim novæ regerminationi favet,) certiores ipſos fecerit, nullum amplius ſub herba latere anguem.

§. XXXIX. Eo caſu, quo veſtigia mali extiterunt, parabatur inſuper Decoct. ſequens.

Rec. Ciner. lignor. ſemimodium
Aquæ fontan. Mſ. XX.
F. lixiv. in quo decoq.
Hb. Nicotian. ℔iß.
Sal. commun. ℔v.
Hoc tepefacto laventur oves.

Pro

Pro trecentis ovibus requiritur ejusmodi Decocti Amphora una. Eodem quoque lavacro usos se esse perhibent periti in ovibus, quæ nulla quidem manifesta scabiei signa habuerunt, at non omni tamen infectionis suspicione liberæ fuerunt.

§. XL. Facta jam mentione efficaciæ laudatorum topicorum, quatenus experientia suffragatur, facile animo præsagio, quæstionem moveri, quænam sit compositio illa laudati Vnguenti & Decocti? SERENISSIMI nostri clementissimæ Gratiæ, qui vel largis præmiis bonum publicum redimere non dedignatus est, revelationem illorum grati acceptam referimus.

Vnguentum ita præparatur:

Rec. Acet. vin. Ms ij.
Axung. porc. ℔j.
Sal. commun.
Calc. v.
Hb. Nicotian pulv. aa. Mij.
Piper. ℥iv.
Sulphur. pulver. ℔ß.

Coq. invicem leni igne. Sub finem add.
Aq. fort. ℥iv — vj.

Denuo leniter coq. cavendo, ne catinum transscendat, sicque fiat Vnguentum debitæ consistentiæ.

Pro Decocto

Rec. Hb. Nicotian.
Picis liquidæ aa. ℔iij.
Alumin.
Sulphur. pulver. aa. ℔ iß.
Sal. commun. ℔iiß.
Vitriol. commun. ℔j.

Coq. cum Aquæ fontan. Ms. vj. per horæ fere spatium, donec clarescat, tum decantetur.

Ms. j. hujus Decoct. pro XXX — XL. ovibus sanandis sufficit. Addendum & hoc est, quod in scabie humida in Vnguenti confectione postulent periti additionem virid. æris, & lixiv. ciner. lignor.

§. XLI.

§. XLI. Nolo jam mixtionem ingredientium, & concinnitatem Formularum ſecundum principia chymica, quæ Diſceptationi facile anſam præbere poſſent, examinare, contentus argumento à poſteriori, cum tamen nec rationes pro demonſtrando modo ſalutariter agendi, deſint. "De limitibus Philoſophiæ Medicorum practicæ, & quousque experientia ſit conſulenda, effectus ab applicatione ad — — vivum corpus exponens ſola, egregia exſtant verba Excell. D. Prof. GMELIN in Diſſert. de Tincturis Antimon. A. 1759. ed. §. 21.

§. XLII. Referre potius huc placet conſonans remedium, quod in Hungaria contra ſcabiem ovium uſitatum eſſe, phyſical. oecon. Auszüge T. I. P. I. p. 132. referunt. Parant lixiv. ex Fol. Tabaci, cineribus clavell. & ciner. lign. invicem coctis, in cujus decantati Mſ. X—Xij. ſoluunt Vitrioli cærul. virid. æris aa. ℥j.

Quocum aliquoties lavant oves tempeſtate ſerena, ſic evaneſcit omnis ſcabies, nova in locis morboſis ſuccedente lana.

Alii folia Nicotianæ aqua ſimpl. decoquunt, cujus ℔X. Aceti vini Mſ. j. Vitriol. cupri & virid. æris aa. ℥iß. addunt, æque felici cum ſucceſſu.

§. XLIII. Nec à ſcopo noſtro abludit mentio Vnguenti analogi, quod in Novellis medicis, (Gazette ſalutaire,) A. 1762. nr. 32. in tinea nunquam fruſtratum eſſe ſcribitur.

Rec: Ol: Nuc. ℔ß.
Butyr: vet. ℥iv:
Sulphur: pulveriſ. ℥j.
Rad: Pyretr. pulv. ʒij.
Piper. ʒiij.
Sal: Gemm. ℥ß.
Ebull. per quadrantem horæ in oleo & Butyro. Colat: add.
Fuligin. ℥ij.

M. Omni biduo ungatur mane caput ægri, bene poſtea operiendum. Fatendum tamen eſt, in hoc unguento virtutem primariam ſulphuris eſſe, repellentem, non ſemper fidam.

§. XLIV. Cæterum licet notum ſit, mercurialium uſum

externum, vario modo præparatorum, in morbis cutis chronicis, vel pertinacissimis, esse omnium efficacissimum; experientia tamen hucusque nos de eorum applicatione ad oves destituit, quæ ergo tempori & ulterioribus experimentis est relinquenda.

§. XLV. Recensito dictorum topicorum effectu proximo, eorundemque compositione communicata, non reticenda quoque est, ad tuendam fidem historicam, mentio eventus phænomenorum consequentium. 1) Fatendum est per omnia hactenus gesta, opinionem præjudicatam contra curas scabiei ovium, animis plurimorum, nondum esse ereptam. Fatendum quoque est, accidisse, ut in grege infecto scabies semel depulsa, anno insequente denuo redierit. Ideoque 2) non solum proximis quoque annis, non paucis rebus suis œconomicis melius consultum videbatur, greges scabiosos, antiquo more, finibus suis ejicere, pretio licet viliori vendendos, quam dubiæ, ut ipsi putarunt, medicationi subjicere; sed etiam permulti oves, quam primum ope Decoct. vel Vng. à scabie liberatæ fuerant, meticulosi extraneis emtoribus, minori tum quidem cum damno, dederunt. Quo ipso occasionem, observandi constantiam sanitatis obtentæ, eripuerunt.

§. XLVI. At non omni tamen excidimus voto: Servati sunt aliquot greges, qui sanitatem restauratam post annuum intervallum illæsam comprobarunt, malo non amplius recrudescente. Immo & testimonium habemus, quod oves pluribus abhinc annis, per usum externum Decocti clanculum factum, à scabie repurgatæ, & cum aliis iterum congregatæ, per multos insequentes annos salvæ perstiterint. Addo, si acciderit, ut post semestre vel annuum intervallum idem morbus in eodem grege, antea sanato, denuo proveniat, dubium est, utrum ex retento fermento pristino vera recidiva, an saltim recursus ex nova causa mereatur appellari.

§. XLVII. An ergo & quatenus curis unctoriis, quæ nullo non tempore fuerunt suspectæ, fidere licet? An ad malum radici-

dicitus exſtirpandum poſſunt facere, ut ſtabilis obtineatur ſanitas?

§. XLVIII. Certum eſt à poſteriori §. XXXVI. indicationem §. XXVIII. 2dæ, 4tæ & 5tæ per bigam topicorum deſcriptorum ſatisfieri; eſcharas nimirum ſeparando, ulcerationes mundificando, & calloſitates reſolvendo. Quo ipſo id commodi obtinetur, ut multiplicationi fermenti, in cute demum naſcituri, obex ponatur. Quoad indicationem 3tiam videtur veroſimile, materiam ulceratam, quæ fermenti contagioſi indolem induit, per potentia ſalia ingredientia, inprimis unguenti poſſe immutari, partim etiam repelli. Nec quoad primam indicationem plane ipſis denegari poteſt virtus, in humores & viſcera interiora agendi. Poteſt enim pars extus applicatorum reſorberi, cum humoribus miſceri, ſicque organorum ſe- & excretoriorum functio ſolicitari. Ipſa Nicotiana veritatem hujus aſſerti teſtatur, quemadmodum alias mercurius, cantharides, &c. His omnibus vero poſitis clarum nihilominus eſt, per topica noſtra non ſatis expleri ea, quæ ſecundum indicationem 1mam & 3tiam requiruntur; ſcilicet ut humores excrementitii abundantes corrigantur, evacuentur, fermentum eliminetur.

§. XLIX. His ergo præmiſſis ad quæſtionem propoſitam non difficilis eſt reſponſio.

a) Scabies ſi per contagium extus fuerit communicata, efflo reſcentiæ adhuc paucæ, adeoque fermentum in corpore nondum multiplicatum, i. e. ſi fuerit incipiens, ſola externa tuto omnino abſolvere poſſunt ſanationem, in ove cæteroquin ſana. *) Natura enim vel avtocratice, vel per reſorptam materiem medicamentoſam ſtimulata, par eſt expellendæ, ſi qua repulſa fuerit, materiæ peccanti, per ordinaria organa excretoria bene vigentia, favente inprimis tempeſtate calida & ſicca. Contra vero, ſi

b) Mul-

*) Confer Tiſſot Anleitung für das Landvolck Cap. XXV. De Scabie, p.340. „Wenn man ſich die Krätze durch Anſteckung zugezogen, ſo kan man ganz dreuſte die Salbe (aus Schwefel ꝛc.) gebrauchen, ſo bald — ohne — Purgier-Mittel.

b) Multiplicata ulcera, & ad panniculum usque adiposum penetrantia, statum jam inveteratum indicant, vel ex multitudine simul in eodem grege ægrotantium suspicio oritur, insalubres tempestates & pascua nociva insignem totius humorum massæ depravationem, quin viscerum labes, induxisse, tuta omnino fides haberi nequit solis externis medicamentis, sed tum potius adjuvanda erunt simultaneo internorum usu, humores corrigendo, se- & excretiones reliquas augendo, & subitaneam à cute repulsionem impediendo, ne qua in humorum massa remaneat materia peccans, metuendarum recidivarum causa.

§. L. Quum itaque ad sanationem tutam, absolutam & stabilem remediis internis multoties opus sit, & sine eorum adjutu nimis longum sæpe tempus requireretur §. XXXVIII. eo usque externorum usum repetere, donec omnis omnino materia fermentalis, functionum se- & excretionum naturalium beneficio, è corpore proscripta sit; curæ cordique fuit O. Parenti inprimis, medicamentorum aliquot efficaciam, hominibus alias proficuorum, in ovibus etiam experiri. Obtulit sese elapso anno occasio in XIV. ovibus, scabie sicca non leviter tentatis. Suasit pulverem ex Rad. Enul. part. iij. Sulphur. p. 1, Exhibebantur singulis ovibus aliquot pugilli illius cum sale mixti, quotidie lingendi. Post XIV. dies nullus adhuc notatu dignus observabatur effectus, quare ad accelerandam sanationem in Xij. ex illis simul etiam Decocti supra descripti usus externus conjungebatur, reliquis vero duabus solus pulveris usus, at auctiori dosi, quotidie nimirum unc. ß. cum tantillo salis faucibus intrudendo, continuabatur. Quo facto non solum duodecim priores, brevi tempore, sed & posteriores duæ, quod præcipue in optatis erat, post v—vj. hebdomadum spatium integre convaluerunt. Experimentum hoc elapsa hyeme instituebatur, per æstatem insequentem oves sanatæ servabantur, nec quidquam mali, quantum novi, hucusque recruduit.

§. LI. Optavit vero O. Par. medicamentum, quod, si non breviori tempore, attamen minori dosi, & viliori pretio scopum

pum attingeret. Mercurialium varii generis, ipsius quoque mercurii sublimati corros. virtute, in variis & pertinacissimis humani corporis, speciatim quoque cutis chronicis morbis, sexcentis comprobata experimentis, nullus dubitavit, in ovium quoque scabie ejusdem periculum facere.

LII. Ineunte Mense Mart. anni currentis indicabantur duæ oves anniculæ, in quarum una, cutis quoad $\frac{1}{3}$tam, in altera $\frac{1}{9}$nam partem escharis scabiosis siccis defœdata erat. Vtrique dabatur quotidie mercurii subl. gran $\frac{2}{3}$ in aquæ circiter ℔j. pro potu xij. dies continuos; postea novis subinde conspicuis maculis, augebatur mercurii dosis, ut singulis diebus aqua, mercurii gran. 1. continens, vel sponte haurienda, vel faucibus earum infundenda esset. Elapsa tertia hebdomade observabantur escharæ in circumferentia à cute separatæ, eæque sensim sensimque penitus solutæ in lanam protrudebantur: Sub finem 4tæ hebdomadis, cutis callositate in mollitiem mutata, oves absque topicorum usu, sanitati restituebantur, quæ cæterum per totum sanationis tempus bene se habuerunt.

§. LIII. Similis casus ejusdem anni, virtutem virus prudenter adhibiti comprobat: Poliater quidam Experient. duas aluit oves, scabie jamjam radicata affectas. Suasu O. Par. dedit utrique mercur. sublim. gran. ß. aquæ ℔ß. dilut. per X. dies, per insequentes alios decem, quotidie gran. 1. Quo usu integre convaluerunt oves, pascuo æstivo subsequente opimum corporis habitum nactæ.

§. LIV. Felix utriusque experimenti eventus animum addidit, gregem CCXXXIV. ovium Mens. Jun. anni curr. plurimis scabiosis inquinatum, scopo partim curativo, partim prophylactico tractandi. Quum vero oves æstate herbis recentibus pastæ à potu ordinarie abstineant, prior modus mercur. sublim. adhibendi locum non habuit. Suadebatur ergo ejus aquæ Q. S. solut. pars 1. cum sulphur. p. 111. Rad. Enul. p. VI. Farinæ p. viij. in massam pastaceam subigere, ut æqualis fieret mercurii distributio, postea exsiccare, & in pulverem contundere, qui cum sale mixtus ovibus quotidie lingendus propo-

D neba-

nebatur, eâ quantitate, ut mercurii doſis pro die à gran. ß. ad gran. 1. augeretur. Agnis pro ætatis ratione minor aſſignabatur portio. Menſis ſpatio medicatione finita, ſalutaris ejusdem effectus publico teſtimonio confirmatus eſt. Fortunâ vero minus ſecundâ accidit, ut, durante medicatione, tempeſtas pluvioſa fere continua irrueret, cujus cauſa medicamenti uſus per aliquot quandoque dies interruptus fuit: Factum inſuper eſt, ut eo ipſo tempore, ex grege iſto XVI. oves perierint. Facile inde colligi poteſt, poſſeſſoribus ovium factum hoc non levem ſuſpicionem & diffidentiam in adhibita medicamenta excitaſſe. Inquirentes vero alii periti in cauſam mortis earum, experti ſunt, gregem iſtum, antecedente hyemali præfrigido tempore ſufficientis pabuli penuria laboraſſe §. XXVI. nec mirabantur jam id accidiſſe, cum in aliis quoque gregibus, parcius juſto paſtis, ſine ſcabie præſenti, ſine adhibitis medicamentis, præterita æſtate, & fere eodem tempore, ex hac ipſa cauſa perierint. Vtcunque igitur dictæ circumſtantiæ, & aliæ oves ejusdem gregis, quæ ſub uſu ſanæ perſtiterunt, & ex paſtu incrementum ceperunt, innoxiam medicamenti adhibitionem vindicent; notandum tamen duco, multa opus eſſe circumſpectione & prudentia, ut tantæ virtutis medicamentum in magno aliquo grege ita æqualiter diſtribuatur, ne ovis una præ altera juſto majorem capiendo doſin, noxam ſibi contrahat, quin illud aqua ſatis dilutum propinari mallem, quam in pulvere quantumvis diſcontinuato.

§. LV. Denique non omittendam putavi mentionem rarioris alicujus exempli de ovibus, ex ſcabie ſequenti modo convaleſcentibus. Aliquot nimirum abhinc annis Carbonarii cujusdam, in ſylva hercinia, prope Alpirſpacum habitantis, ſeptendecim oves, ſcabie ſicca, hyemali tempore tentabantur, quæ ita quidem invaluit, ut cruſtis ſcabioſis, veluti cortice obductæ fuerint. Conſilii tum temporis inops nil quidquam remediorum adhibuit. Ineunte vere impuras iſtas oves, tonſa prius lana, paſcuo cuidam ſolitario commiſit, quo per aliquot menſes paſtæ, miro certe aſpectu, feliciſſime ab omni ſcabie repur-

repurgatæ obſervabantur. Eadem felicitate medicationis naturalis ovium ſuarum fruitos eſſe tres alios cives in Briſigavia, à Viro fide digno ſubaudivi.

An ergo ſcabies per ſe, abſque medicamentis ſanabilis? Nullus equidem dubito, medicamenta ab ipſa provida natura ovibus in paſcuo, quo fruebantur, fuiſſe ſuppeditata. At doleo, viam mihi non patere, in notitiam plantarum & telluris perveniendi, quæ illas alit, & quibus forſan præ aliis, hoc fine ſalutaribus abundat. Operæ omnino pretium fuerit, ſolicitius in medicamentoſa ejusmodi, ſi quæ dantur, paſcua investigare, iſtudque ſalutare plantarum genus obſervare & detegere. cf. §. p. 6. b.

§. LVI. Omnibus, quæ hucusque dicta ſunt, in unum collectis, quamvis ab æquis rerum æſtimatoribus facile conceſſum iri confidam, quod morbus ovium noſtrarum, quem Rubrum Diſſertationis indigitat, ſanationem non reſpuat; quum modo externis, modo internis, modo his illisque conjunctim adhibitis, feliciter ceſſerit: Nolim tamen inficias ire, rem omnem, in toto complexu conſideratam, non carere difficultatibus hinc inde intervenientibus, præſertim, ſi non de ſingulis ovibus, ſed de gregibus univerſis ſanandis cogitetur.

Deeſt nimirum non raro hominum vel fide vel experientia præditorum opera; deeſt opportunitas locorum, oves vel infectas, vel nuperrime ſanatas, à ſanis debito intervallo, tum in ſtabulis, tum in paſcuis cohibendi; deſunt tecta continuas pluvias vel reliquam cœli injuriam à gregibus ex voto arcendi. Et ejus generis deſideria plura à pluribus proferri poſſe, nullus dubito.

§. LVII. Neque vero exiſtimem, his difficultatibus omnem, de qua egimus, operam ita eludi, ut pro perdita cenſeri debeat.

Eo certe, quod vidimus, experimentorum, quæ instituta sunt, & captorum de iis consiliorum usus pertigit, ut non solum vera morbi indoles in aprico sit, sed etiam medendi ratio si non constantem semper, omnibusque probatam sanitatem, eam tamen ovibus conciliare possit, quæ aut peritis pecorum asservationem, aut subtimidis saginationem & venditionem non detrimentosam suadet.

§. LVIII. Vlteriori itaque attentione, & experimentis frequentioribus, nisi me omnia fallunt, res hæc est digna.

Hinc est, quod maximopere optem, ut qualescunque mei conatus, alios certe, penes quos major & dexteritas, & crebrior experimentorum occasio est, excitent, quo, ulterioribus determinationibus & supplementis, commodo Patriæ publico grata inde fiat accessio, & desideratus obtineatur.

FINIS.

PRÆ-

PRÆNOBILISSIMO atque DOCTISSIMO.

Dn. CANDIDATO AVCTORI

S. P. D.

P R Æ S E S.

Gratulaturus TIBI, quos jure omnino mereris, ſupremos in Arte noſtra honores, peropportune recordor ſciti illius Græcorum proverbii, quo nullius bonæ rei homines ἀριθμὸς dicuntur. Ita ARISTOPHANES. Νεφ. ὄντες λίθοι, ἀριθμὸς, πρόβατα, eumque imitatus HORATIVS:

Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati.

Ep. 1, 2, 27.

hoc eſt, nos ſumus turba, ſine nomine, ſine virtute, ſine doctrina & dignitate, vernacula lingua: **Die nur helfen da ſeyn, um nur die Zahl auszumachen.**

Homines de grege hoc, ut alibi, ita in orbe quoque litterario, medico etiam, promotos inter & promovendos deprehendi, apud omnes ingenuos atque cordatiores res dudum confeſſa eſt ac manifeſta. Vno in

exemplo ſint ſoli Medici non anatomici, præ aliis Medicorum nomine indignis plane ἀϱιθμός.

TE, JVCVNDISSIME AMICE, de hoc promovendorum grege non eſſe, id vero tum ante examina TVA academica, tum in his ipſis, unanimi Ordinis noſtri adplauſu egregie comprobaſti. Neque in reliquis etiam rebus ad genuini nominis medicinam pertinentibus, ἀϱιθμὸν TE inveniri paſſus es unquam. Coronaſti inſuper ſtudiorum TVORVM curriculum animi habitu, naturæ moderatiori pulchre conſentaneo, morumque probitate conſpicuo. Inclareſcas ultra caſto eruditionis atque virtutis TVÆ cultu. *Nulla*, ut cum SENECA ex *Epiſt*.l,79. TE adloquar, *nulla virtus latet, & latuiſſe non ipſius eſt damnum. Veniet, qui conditam & malignitate ſæculi ſui ſuppreſſam dies publicet. Paucis natus eſt, qui populum ætatis ſuæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum ſupervenient* (in altera maxime vita.) *Ad illa reſpice, etiamſi omnibus tecum viventibus ſilentium livor indixerit. Venient, qui ſine offenſione, ſine gratia judicent.* Ita vero gratulor, atque iterum iterumque ex animo TIBI gratulor merita meritorum

TVO-

TVORVM præmia, præſentia & futura, futūra, repeto, non eadem, credas, mox & ubique futura. Hiſce nominibus gratulor non TIBI tantum, quem egregie facta pericula ita commendant, ſed & Patri Patruoque TVO, Duumviris germano fraternitatis munerumque ſplendore inter nos illuſtribus. Gratulor reliquis omnibus Caritatibus TVIS, gratulor Patriæ, mihi denique, Præceptori, Præſidi & Promotori nobilioris hujus nominis Candidati. Vale quam beatiſſime, meque, quod ultimum eſt, de quo TE compello, & in poſterum amare, mihique favere non deſine, qui viciſſim præſtare non deſinam, quæcunque exſpectare poteris à REVSSIANI nominis obſervantiſſimo.

è *Muſeo* d. XIX. Dec.
MDCCLXIII.

